

Posudek na bakalářskou práci

Název: Gender v mateřské škole Montessori

Autorka: Marie Biláková

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze, 2014, 60 s.

Tématem bakalářské práce Marie Bilákové se stala problematika genderu. Autorka si kladla otázku, jak jsou genderové stereotypy reprodukovány v rámci Montessori pedagogiky. Vycházela z předpokladu, že Montessori pedagogika dětem připravuje kulturně „nezatížené“ prostředí, kde je apelováno na rozvoj jedince, nikoliv na zacílené osvojování si norem společnosti a přijímání jejích pravidel na základě disciplinace. V tomto směru Montessori školy představují svět, který se ustanovuje na jiných pravidlech a v interakci aktérů (děti a průvodce). Tento svět je do jisté míry vyčleněn z každodennosti života rodin, ve kterém se děti i průvodci pohybují. Moho tak u aktérů existovat různé strategie hraní svých genderových rolí, respektive nabízí se otázka, jak jsou genderové role naplňovány a rozvíjeny v rámci světa Montessori pedagogiky?

V korespondenci s takto vymezeným výzkumným úkolem se Marie Biláková musela vyrovnat s dvěma oblastmi. První oblastí byla logicky problematika genderu. Autorka se správně zaměřila zejména na literaturu, která se váže k otázce reprodukce genderových rolí, v literatuře interpretovaných jako genderových stereotypů. V tomto směru pracovala s adekvátní, v ČR dostupnou literaturou. Druhou oblastí, které se v teoretickém úvodu věnovala, bylo představení Montessori pedagogiky. Cílem bylo ukázat, že Montessori pedagogika spočívá na rozvoji potencialit dítěte, nikoliv na cílené reprodukci norem společnosti, a lze ji chápat do jisté míry jako kulturně nezatíženou. V tomto směru je popis přehledný, čtenář se seznamuje se základními principy Montessori pedagogiky. Protože se jedná o odborný text, mělo by být jasné, z jakých zdrojů zde autorka vychází. Ty jsou uvedeny jen v soupisu literatury, nikoliv v odkazech v textu (s výjimkou přímých citací).

Svoje bádání pak Marie Biláková založila na etnografii. Prováděla zúčastněné pozorování ve vybrané třídě Montessori školky a vedla rozhovory s dětmi a průvodkyněmi. Výzkum jako takový je představen v základním rámci. Uvítala bych úvahu nad socio-demografickými charakteristikami rodičů, které mohou determinovat povahu reprodukováných genderových stereotypů. To nemusí vstoupit do interpretace, ale může to být důležité pro další, návazné výzkumy. V rámci obhajoby můžeme na toto téma hovořit. Velice v rámci výzkumu oceňuji citlivý přístup k dětem a partnerský přístup ve výzkumu, což vychází z principu Montessori pedagogiky.

Vlastní výklad (prezentaci a interpretaci dat) Marie Biláková dobře strukturovala.

Genderové stereotypy hledala v rovině jednání aktérů, podobou prostoru a realizovaných aktivit (času). Vlastní popis vykazuje velikou citlivost k datům. Autorka zdařile ukazuje na dobře volených příkladech, jak jsou v Montessori školce naplňovány genderové role.

Dokazuje, že zejména v situaci kolektivních činností (resp. za situace odehrávající se na

„pódium“ třídy (myšleno prostorem i kolektivem)) dochází k dodržování očekávaných genderových rolí, kdy chlapci jsou např. chápáni jako dominantní, oděv a rekvizity (hračky) jsou dle genderu. Naopak v „soukromí“ kamarádky jsou genderové identity nepodstatné. Zatím co děti genderové role v kolektivu rozehrávají, Montessori školka genderové identity cíleně neutváří. Týká se to v první řadě průvodkyň, které dokonce boj s genderovými stereotypy dávají do přímé souvislosti s Montessori pedagogikou. Nicméně autorka hezky dokládá, že v rovině uvažování o dětech gender někdy slouží coby nástroj kategorizace a generalizace, je to patrné i z formulace její práce – s. 54. Dále pak ani prostor školky v Montessori školce nepodporuje utváření genderových identit. Nicméně v popisu aktivit je možné uvažovat o tom, že se i v Montessori školce může genderový stereotyp utvářet, byť nechtěně. Z pozorování vyplývá, že někteří chlapci mají problémy přijmout pravidla aktivity, zatímco z dívek žádná. To znamená, že v rámci kategorizace mohou děti dospět k závěru, že dívky jsou poslušné, zatímco chlapci odbojní.

V závěru autorka návazně na výše uvedené píše, že v podstatě to, že Montessori školka neexistuje ve vzduchoprázdnu. Potvrzuje, že primární socializace v rodině případně socializace skrze média, vrstevnické skupiny, ustanovují genderové identity a role, které jsou s nimi spojeny. Děti je integrují do pozice v Montessori školce. Přestože tedy, nelze utéct genderovým stereotypům (a z hlediska zařazení dětí do společnosti by to nebylo ani dobré je nepřipravit na mainstreamovou kulturu), jak autorka správně uvádí, v Montessori školce mohou zažít právě to, že genderová identita nemusí mít důsledky pro postavení a úspěch člověka v životě. Proto jde souhlasit s poslední větou textu, kterou bych jinak pokládala za spíše emotivní a publicistickou.

Po formální stránce práce vykazuje hodně překlepů. Chápu stres, v němž práce vznikla, nesmí to být ale omluvou.

Práce Marie Bilákové se zabývá aktuálním tématem, je dobře strukturována, vyniká nadstandardně zdařilým výzkumem, citlivostí k datům a skvělými popisy a jejich imanentní interpretací. Kdyby se bývalo podařilo autorce více dotahovat právě vazbu nálezů – jejich vysvětlení – literatury, bylo by to výborné.

Práci doporučuji k obhajobě. Navrhuji hodnocení výborně až velmi dobře.

V Portu 4. 9. 2014

Dana Bittnerová

